

ความร่วมมือระหว่างประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง: จากประตูเศรษฐกิจสู่เส้นทางวิชาการ

INTERNATIONAL COOPERATION IN THE GREATER MEKONG SUBREGION: FROM ECONOMIC GATEWAY TO ACADEMIC ROAD

สุวิชัย โกศลยะวัฒน์*

ความนำ

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในโลกปัจจุบัน ได้มีการขยายพรมแดนของความร่วมมือและความช่วยเหลือระหว่างกันออกไปในหลายด้าน ไม่จำกัดเพียงด้านเศรษฐกิจ การค้า และการลงทุนเท่านั้น แม้ว่าจุดเริ่มต้นของการสร้างความสัมพันธ์มีประเด็นหลักไปทางด้านเศรษฐกิจก่อนด้านอื่น แต่ในระยะต่อมาของความสัมพันธ์ได้มีการขยายความร่วมมือไปสู่ด้านต่าง ๆ เพื่อกระชับความสัมพันธ์และเพิ่มขีดความสามารถในการสร้างมิตรภาพตลอดจนการแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกันอย่างเหมาะสม เพื่อการพัฒนาประเทศของตน อันเป็นเป้าหมายที่จะมีผลตามมา ซึ่งประเทศในกลุ่มอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ประกอบด้วย 5 ประเทศกับอีก 1 มณฑล ได้แก่ ไทย เมียนมาร์ ลาว เวียดนาม กัมพูชา และมณฑลยูนนาน

ของจีนตอนใต้ หรือเรียกว่าหกเหลี่ยมเศรษฐกิจ โดยมีธนาคารเพื่อการพัฒนาเอเชีย หรือ ADB เป็นแหล่งสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มกัน ตั้งแต่ปี พ.ศ.2535 เพื่อส่งเสริมการค้าการลงทุน การเกษตร อุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการ ทำให้เกิดการจ้างงานยกระดับความเป็นอยู่ของคนในภูมิภาคให้สูงขึ้นถ่ายทอดเทคโนโลยีและการศึกษาระหว่างกัน ไขทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยเพิ่มขีดความสามารถและสร้างโอกาสของประเทศในภูมิภาคเพื่อการแข่งขันในเวทีระดับโลกต่อไป

กลุ่มอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง คือประเทศที่มีพรมแดนติดแม่น้ำโขง ซึ่งเป็นแม่น้ำที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับที่ 12 ของโลกเป็นแม่น้ำที่มีความยาว 4,200 กิโลเมตร เป็น 1 ใน 15 ของแม่น้ำที่ยาวที่สุดในโลกอีกทั้งเป็นแม่น้ำนานาชาติสายเดียวในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กำเนิดจาก

* รองศาสตราจารย์ ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ที่ราบสูงในทิเบตแล้วไหลลงสู่ทะเลจีนใต้ที่ประเทศเวียดนามในปีหนึ่งๆ แม่น้ำโขงได้ปล่อยน้ำลงสู่ทะเลประมาณ 475,000 ล้านลูกบาศก์เมตรหรือโดยเฉลี่ย 15,000 ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที ปริมาณน้ำที่ไหลลงสู่ทะเลในแต่ละปีของแม่น้ำโขงจัดเป็นแม่น้ำที่มีปริมาณน้ำมากเป็นอันดับ 6 ของโลก (กระทรวงการคลัง, 2546 : 1) ทำให้ประเทศสองฝั่งแม่น้ำได้ใช้ประโยชน์ในการดำรงชีพมายาวนานหลายศตวรรษ

เปิดประตูเศรษฐกิจ

ประเทศในกลุ่มอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงหรือ Greater Mekong Subregion : GMS ประกอบด้วย 5 ประเทศกับอีก 1 มณฑลดังกล่าวมีพื้นที่รวม 2.34 ล้านตารางกิโลเมตรมีประชากรรวม 257.5 ล้านคนมีรายได้ประชาชาติ (GDP) เฉลี่ยต่อหัว 3,288 ดอลลาร์สหรัฐ ในปี พ.ศ. 2545 (ค.ศ.2002) เป็นอนุภูมิภาคที่มีการเติบโตทางเศรษฐกิจเร็วที่สุดแห่งหนึ่งของโลกอย่างเด่นชัดมาก ในปี พ.ศ. 2545 (ค.ศ. 2002) มีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจอยู่ที่ร้อยละ 5.5- ร้อยละ 7 แม้ว่าในปี พ.ศ. 2546 (ค.ศ. 2003) ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคซาร์(SARS) และภาวะสงครามในอิรัก แต่อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจยังคงมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องทุกประเทศหรือทุกเขตเศรษฐกิจ เป็นผลมาจากการปรับปรุงพัฒนาระบบการค้า การให้บริการ การขนส่งและการกำหนดนโยบายในการเปิดประเทศให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงอย่างเหมาะสมและอัตราการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศมีอัตราค่อนข้างแน่นอนในระยะหนึ่ง (กระทรวงการคลัง 2546 : 2)

แม้ว่าภายในประเทศบางประเทศยังคง

มีปัญหาด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมอยู่เช่น กัมพูชา เมียนมาร์ แต่เหตุการณ์ภายในประเทศดังกล่าวได้รับความสนใจจากนานาชาติในการแก้ไขปัญหาและหาทางออกเพื่อระงับปัญหาให้เบาบางลงหรือคลี่คลายสถานการณ์ให้ดีขึ้นเสมอมา ทุกเขตเศรษฐกิจในกลุ่มภูมิภาคนี้ยกเว้นประเทศไทยยังคงมีงบประมาณขาดดุลในปี พ.ศ.2546 (ค.ศ. 2003) และยังมีภาวะขาดดุลบัญชีเดินสะพัด ในขณะที่ประเทศไทยเป็นประเทศเดียวที่ประกาศงบประมาณเกินดุลเป็นครั้งแรกนับตั้งแต่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 (ค.ศ.1997) เป็นต้นมา ตัวเลขการส่งออกของไทย เวียดนามและยูเนี่ยนเพิ่มสูงขึ้น และตัวเลขการลงทุนจากต่างชาติของไทย ลาวและเวียดนาม เพิ่มสูงขึ้นมากในปี พ.ศ. 2544 (ค.ศ. 2003) ทั้งนี้ในปี พ.ศ. 2545 (ค.ศ.2002) ยังมีอัตราที่ไม่สูงนักในทุกเขตเศรษฐกิจ (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2547 : 12)

ภูมิภาคนี้แม้มีขนาดเล็กแต่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจทั้งในระดับภูมิภาคและระดับนานาชาติ ประกอบกับการมีแม่น้ำโขงเป็นเสมือนสายใยเชื่อมโยงสายสัมพันธ์ของประชากรสองฝั่งแม่น้ำมายาวนานในประวัติศาสตร์ที่มีวัฒนธรรม ประเพณี เชื้อชาติ ศาสนา ฯลฯ ร่วมกันมาหลายศตวรรษ หากได้มีการรวมกลุ่มกันอย่างมั่นคงจะก่อให้เกิดการพัฒนาในด้านต่างๆ ตามมาอย่างสมดุล การรวมกลุ่มของประเทศในอนุภูมิภาคนี้เกิดจากการสนับสนุนและการส่งเสริมของธนาคารเพื่อการพัฒนาเอเชียหรือ ADB โดยจัดทำเป็นโครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงหรือ GMS นั้นโครงการดังกล่าวแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ (พอใจ อัทธานนท์, 2545 : 9)

ระยะที่ 1 เป็นการกำหนดขอบเขตของโครงการแต่ละสาขาและโครงการความร่วมมือที่มีโอกาสและศักยภาพการพัฒนา ซึ่งแล้วเสร็จในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2536 (ค.ศ.1994)

ระยะที่ 2 เป็นการกำหนดขอบเขตและแผนการดำเนินงาน รวมทั้งข้อเสนอแนะทางเทคนิคที่ใช้ในการพิจารณาและจัดลำดับความสำคัญของโครงการซึ่งแบ่งความร่วมมือออกเป็น 7 สาขา ได้แก่ การคมนาคมขนส่ง การพลังงาน การสื่อสาร โทรคมนาคม การท่องเที่ยว การค้า และการลงทุน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ระยะที่ 3 เป็นการกำหนดยุทธศาสตร์และจัดทำวิสัยทัศน์การพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในกลุ่มอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขงทั้ง 6 เขต จนถึงปี พ.ศ. 2563 (ค.ศ.2020) ซึ่งขณะนี้กำลังอยู่ระหว่างการดำเนินงาน

สำหรับประเทศไทยพื้นที่โครงการครอบคลุมจังหวัดต่างๆ จำนวน 19 จังหวัด แบ่งได้ 3 ภาคดังนี้ (ชนส วัฒนกุล, 2547 : 36-37)

1. ภาคเหนือตอนบน ได้แก่ เชียงราย เชียงใหม่ พะเยา แม่ฮ่องสอน ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน และตาก รวม 9 จังหวัด

2. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ เลย หนองคาย นครพนม อุดรธานี สกลนคร มุกดาหาร อำนาจเจริญ และอุบลราชธานี รวม 8 จังหวัด

3. ภาคตะวันออก ได้แก่ ปราจีนบุรีและสระแก้ว รวม 2 จังหวัด

จากการประชุมโดยคณะทำงานในแต่ละสาขาการประชุมระดับเจ้าหน้าที่อาวุโสและการประชุมระดับรัฐมนตรีประมาณ 12 ครั้งที่ผ่านมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมสาขา ความร่วมมือ

ต่างๆ อยู่หลายครั้ง ในที่สุดได้กำหนดสาขาต่างๆ ที่มีศักยภาพในการพัฒนาความร่วมมือระหว่างกันไว้เป็น 9 สาขา คือ

1.) สาขาการคมนาคมขนส่ง ได้แก่ การพัฒนาเส้นทางคมนาคมทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ

2.) สาขาการพลังงาน ได้แก่ การพัฒนาไฟฟ้าพลังน้ำ ก๊าซและน้ำมัน

3.) สาขาการสื่อสารโทรคมนาคม ได้แก่ การพัฒนาให้มีโครงข่ายโทรคมนาคมอย่างทั่วถึง

4.) สาขาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่ การพัฒนาฝีมือแรงงานการศึกษาและการสาธารณสุข

5.) สาขาการท่องเที่ยว ได้แก่ การจัดทำแผนการตลาดและสำรวจสถานที่เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

6.) สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การวางแผนพัฒนาและรักษาป่าไม้ แหล่งน้ำธรรมชาติ ดิน สัตว์ป่า และพืชสมุนไพร

7.) สาขาการบริการและอำนวยความสะดวกทางการค้า ได้แก่ การปรับปรุงแก้ไขกฎระเบียบ ด้านการผ่านแดนการขนส่งสินค้า และการเดินทาง

8.) สาขาการลงทุน ได้แก่ การแสวงหาความร่วมมือและการเปิดประเทศเพื่อให้มีการลงทุนระหว่างประเทศและ

9.) สาขาการเกษตร ได้แก่ การพัฒนาวิธีการทำเกษตร การปรับปรุงและรักษาคุณภาพผลผลิตทางการเกษตร เป็นต้น

ความร่วมมือของประเทศในอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขง เริ่มต้นจากการที่มีพื้นฐานของเศรษฐกิจที่แตกต่างกันในแต่ละประเทศ อีกทั้ง

ระดับการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การเมืองและการบริหารจัดการที่ไม่เท่าเทียมกัน ดังนั้นความแตกต่างในระบอบการเมืองการปกครอง และนโยบายการพัฒนาประเทศที่ต่างกันย่อมเป็นอุปสรรคต่อการค้าและการลงทุน รวมถึงการเดินทางข้ามพรมแดนที่ยังมีกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ทั้งด้านการค้าขายและการผ่านแดนของแต่ละประเทศ ปัญหาเส้นทางการคมนาคม ขาดผ่านแดน พิธีการทางศุลกากร ความไม่สงบจากสถานการณ์ภายในประเทศบางประเทศ ยังคงเป็นปัญหาที่ต้องใช้ระยะเวลาในการแก้ไข และต้องได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่ายทั้งภายในและภายนอกประเทศในอนาคต

แม้ว่าโครงการนี้จะต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคหลายประการในระยะแรก แต่เนื่องจากประชากรในภูมิภาคนี้มีรากฐานทางวัฒนธรรมร่วมกันมายาวนาน และมีเป้าหมายในการก้าวไปสู่ความเป็นสากลในกระแสโลกาภิวัตน์ด้วยการเปิดประเทศสู่เวทีโลก จึงมีความร่วมมือกันอย่างเป็นรูปธรรมในระดับผู้นำประเทศ เพื่อยกระดับการพัฒนาของแต่ละประเทศให้มีความทัดเทียมกับภูมิภาคอื่นทำให้ความสำเร็จประการหนึ่ง ซึ่งเป็นจุดเด่นของโครงการพัฒนาภูมิภาคนี้ ได้แก่การก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก อันเป็นส่วนสำคัญในการกระตุ้นให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจของอนุภูมิภาค โครงการที่สำคัญมีดังนี้ (พอใจ อัทธานนท์, 2545 : 14-15)

1. การก่อสร้างเขื่อนเพื่อการผลิตไฟฟ้าในลำน้ำโขง มีประมาณ 10 เขื่อน ซึ่งกล่าวกันว่า มีจำนวนเขื่อนมากแห่งหนึ่งของโลก ก่อให้เกิดประโยชน์คือ ทำให้เครือข่ายไฟฟ้าอาเซียนมีกำลังการผลิตสูง สร้างความมั่นคง

ด้านพลังงานให้แก่ภูมิภาค ขณะเดียวกันส่งผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศตามมา อีกหลายประการ ที่มีต่อประชากรสองฝั่งโขง เพราะปริมาณน้ำลดลงส่งต่อน้ำน้อยลงและเริ่มสูญหายไป จึงเป็นประเด็นที่ต้องมีการศึกษาและหาทางป้องกัน รวมทั้งแก้ไขกันต่อไป

2. การปรับปรุงร่องน้ำโขงตลอดสาย เพื่อให้สะดวกในด้านการคมนาคมขนส่งและการเดินเรือทำให้สามารถเดินเรือระหว่าง 100-150 ต้นได้ตลอดปี ช่วยให้ระบบการค้าขายคล่องตัวมากขึ้นและเดินทางทั่วถึงกันตลอดลำน้ำได้อย่างสม่ำเสมอ แต่การปรับปรุงร่องน้ำก่อให้เกิดผลเสียด้านระบบนิเวศอีกเช่นกัน เพราะต้องระเบิดเกาะแก่งต่างๆ ในลำน้ำโขงทำให้มีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยเฉพาะระบบชีวภาพต้องเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งเป็นประเด็นที่ต้องมีการศึกษาและหาทางป้องกันแก้ไขร่วมกันต่อไป

3. การสร้างถนนเชื่อมถึงกันระหว่างประเทศในภูมิภาค มีลักษณะถนนเป็นตาข่ายในแนวเหนือจรดใต้ และตะวันออกสู่ตะวันตก แนวเหนือจรดใต้มีหลายเส้นทาง โดยเฉพาะที่ศูนย์กลางคือ เมืองคุนหมิง มณฑลยูนนานของจีนจะมีถนนเชื่อมต่อมาถึงกรุงเทพฯ สำหรับแนวตะวันออกสู่ตะวันตกมีการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขง เพื่อต่อกับถนนไปสู่ท่าเรือที่สำคัญหลายสาย เส้นทางนี้มีการศึกษาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของสถาบันการเงินหลายแห่ง และให้เงินกู้เพื่อดำเนินการมีมูลค่าประมาณ 740 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โครงการนี้จะสร้างถนนและสะพานเพื่อเชื่อมต่อเมืองท่าทางทะเลอันดามัน ดานมหาสมุทรอินเดียกับทะเลจีนใต้ ดานมหาสมุทรแปซิฟิกเข้าด้วยกันรวมทั้งมีเครือข่ายถนนและทางรถไฟเชื่อม 3 เมืองหลวง ได้แก่ กรุงเทพฯ

พนมเปญ และ โฮจิมินห์ซิตี้ (ไซ่ง่อนเดิม) เพื่อพัฒนาเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษของแต่ละประเทศในอนาคต

การรวมกลุ่มของประเทศในอนุภูมิภาคส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากระบบผูกขาดไปเป็นระบบตลาดรวมของกลุ่มเศรษฐกิจ โดยเฉพาะกลุ่มประเทศอินโดจีนที่เคยมีระบบเศรษฐกิจแบบรวมศูนย์ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงและปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจของตนให้สอดคล้องกับระบบของกลุ่มประเทศอื่นทำให้เกิดการพัฒนาในด้านอื่นควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจด้วย รวมทั้งมีความร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาระหว่างกัน เพื่อความสะดวกในการร่วมมือกันภายในภูมิภาคตามมา ส่งผลให้เกิดการพัฒนาประเทศนั้นในภาพรวม ดังเช่น (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2547: 40-42)

1. ประเทศไทย กล่าวได้ว่าเป็นประตูของอนุภูมิภาคเป็นประเทศที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจมากที่สุด เป็นศูนย์กลางของสื่อสาร การคมนาคมและตลาดแรงงานของอนุภูมิภาค รัฐบาลมีนโยบายเพื่ออัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจและแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนในประเทศ เพื่อเป็นรากฐานให้เกิดการพัฒนา ด้านอื่นต่อไป จึงกำหนดเป้าหมายในการลดระดับความยากจนลงให้หน่อยกว่าร้อยละ 10 ให้ได้ภายในปี พ.ศ. 2549 (ค.ศ.2006) นอกจากนี้ยังมีนโยบายการพักชำระหนี้เกษตรกร กองทุนหมู่บ้านและต้นทุนค่าใช้จ่ายด้านสาธารณสุข เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้ารับบริการการรักษาในอัตราที่ถูกและทั่วถึงมากขึ้น รวมทั้งการขยายโอกาสการศึกษา การให้ทุนการศึกษา เป็นต้น การปรับโครงสร้างดังกล่าว นับเป็นก้าวสำคัญของประเทศในการนำไปสู่ความร่วมมือระดับอนุภูมิภาคต่อไป

2. เวียดนาม เป็นประเทศหรือเขตเศรษฐกิจที่มีการพัฒนาและมีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจมากประเทศหนึ่งในอนุภูมิภาค ในระยะ 5 ปีมานี้ เวียดนามมีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องด้วยกลไกการตลาดของการรวมกลุ่มอนุภูมิภาค ทำให้เวียดนามมีการขยายตัวด้านการค้า การลงทุน การท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ รัฐบาลเวียดนามได้ประกาศแผนพัฒนาประชาชนเพื่อลดระดับความยากจนในประเทศเมื่อเดือน พฤษภาคม พ.ศ.2545 (ค.ศ.2002) มีการจ้างงานโดยภาคเอกชนและการขยายตัวของธุรกิจจากการลงทุนของต่างประเทศเพิ่มขึ้น ส่งผลให้เกิดการยกระดับในประเทศเพื่อการเปิดประตูสู่ความร่วมมือระดับนานาชาติในอนาคต

3. กัมพูชา ยังคงอยู่ในระยะของการบูรณะปรับปรุงประเทศให้ฟื้นตัว จากความเสียหายทั้งทางคานสังคม ระบบเศรษฐกิจและระบบการเมืองการปกครอง อันเนื่องมาจากสภาวะสงครามภายในประเทศหลายปีติดต่อกัน การฟื้นฟูบูรณะประเทศต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและพร้อมกันในหลายด้าน โดยเฉพาะด้าน สาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐานต่างๆของประเทศ เพื่อเป็นการวางรากฐานในการแสวงหาความร่วมมือทางเศรษฐกิจต่างประเทศต่อไป เมื่อความขัดแย้งภายในประเทศยุติลง ส่งผลให้ระบบการเมืองมีเสถียรภาพมากขึ้น ดังนั้น การพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการแก้ปัญหาความยากจนจึงปรากฏเป็นรูปธรรมขึ้นเมื่อรัฐบาลกัมพูชาได้ประกาศยุทธศาสตร์ลดอัตราความยากจนแห่งชาติ (National Poverty Reduction Strategy) ในปี พ.ศ. 2545 (ค.ศ.2002) เพื่อการแก้ปัญหาที่เรื้อรังทั้งในชนบทและในเขตเมืองของประเทศอย่างจริงจัง เพื่อเป็นรากฐานพัฒนาด้านอื่นๆต่อไปในอนาคต

4. ลาว กล่าวได้ว่าเป็นประเทศที่ยังคงมีการพัฒนาน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับเขตเศรษฐกิจอื่นๆในกลุ่มอนุภูมิภาค เพราะมีข้อจำกัดด้านสภาพภูมิศาสตร์ซึ่งเป็นที่ราบสูง ภูเขาสลับซับซ้อน และไม่มีพรมแดนติดทะเล ทำให้การคมนาคมขนส่งและการเดินทางติดต่อกันภายในประเทศและต่างประเทศประสบปัญหาอุปสรรคมาก ประชากรยังคงอาศัยอยู่อย่างกระจายตัวและแบบดั้งเดิม รวมทั้งขาดการศึกษาและการสาธารณสุขยังไม่เพียงพอ แต่เมื่อเข้ากลุ่มอนุภูมิภาคทำให้ลาวสามารถเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยว การค้าขายกับประเทศเพื่อนบ้านมากขึ้น มีรายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้นกว่าเดิม นำไปสู่การกำหนดนโยบายแก้ปัญหาความยากจนได้ระดับหนึ่ง ซึ่งประชาชนลาวที่มีฐานะยากจนมักเป็นชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ตามพื้นที่ราบสูง หรือเขตภูเขาสูง ในภาคเหนือของประเทศ แต่ในภาคกลางและภาคใต้ของประเทศมี โอกาสและศักยภาพด้านการพัฒนาอยู่ในระดับสูง อีกทั้งเป็นเส้นทางหลักในการสร้างเครือข่ายคมนาคมของอนุภูมิภาคทำให้มีโอกาสพัฒนาได้มากขึ้นในอนาคต

5. เมียนมาร์ เป็นประเทศที่ยังคงประสบปัญหาการเมืองภายในประเทศจากชนกลุ่มน้อยและเศรษฐกิจที่ยังไม่คงที่ อัตราการแลกเปลี่ยนเงินตรามีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ทำให้ประสบปัญหาการค้าระหว่างประเทศเป็นอันมากรวมไปถึงการขอความช่วยเหลือจากองค์กรต่างประเทศด้วย แม้ว่าการขยายตัวทางเศรษฐกิจจะดีขึ้นหลังจากเข้ากลุ่มอนุภูมิภาค โดยเฉพาะการท่องเที่ยวและการค้าขายผลผลิตทางการเกษตร แต่ดำเนินไปได้เพียงช่วงเวลาหนึ่งในระยะสั้น เมื่อเกิดปัญหาการเมืองภายในประเทศ โดยเฉพาะความขัดแย้งระหว่างชนเผ่าต่างๆ และคณะรัฐบาล

ที่บริหารประเทศไม่เป็นที่ยอมรับของนานาชาติ ทำให้การคาดการณ์ลงทุนต้องชะงักลงอีกระยะหนึ่ง ส่งผลให้การเติบโตทางเศรษฐกิจชะลอตัวลงด้วย อย่างไรก็ตามการเข้าร่วมกลุ่มอนุภูมิภาคทำให้เมียนมาร์เปิดประเทศมากขึ้น ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการขยายตัวด้านการลงทุนจากต่างชาติมากขึ้นกว่าเดิม อันเป็นแนวทางหนึ่งในการปรับเปลี่ยนการพัฒนาประเทศต่อไป

6. ยูนิาน แม้ว่าในด้านโครงสร้างมีฐานะเป็นมณฑลหนึ่งของจีน ไม่ได้เป็นประเทศเอกราช แต่จีนจัดให้เป็นเขตเศรษฐกิจเฉพาะที่มีการปกครองและพัฒนาตนเองได้ระดับหนึ่ง ยูนิานมีความเติบโตทางเศรษฐกิจและมีการพัฒนาที่ก้าวหน้าไปมาก เมื่อกำหนดให้เป็นเขตเศรษฐกิจเฉพาะทำให้มีรายได้จากการท่องเที่ยวการค้า การลงทุนมากขึ้น แม้ระบบเศรษฐกิจยังคงเป็นสังคมนิยมแบบจีน แต่มีความยืดหยุ่นมากขึ้นและผ่อนคลายกฎระเบียบหลายประการให้เอื้ออำนวยประโยชน์ต่อการติดต่อกับต่างประเทศ นอกจากนี้ยูนิานยังมีความสำคัญในด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมาของมนุษยชาติในประเทศกลุ่มอนุภูมิภาคอีกหลายประเทศ จึงเป็นจุดเด่นอีกประการหนึ่งในการส่งเสริมให้มีการลงทุนและการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างกว้างขวางต่อไป โดยเฉพาะด้านการท่องเที่ยวและธุรกิจบริการ

กล่าวได้ว่าประเทศในกลุ่มอนุภูมิภาค ลุ่มแม่น้ำโขงกำลังอยู่ในช่วงการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวจากภายในประเทศ นับเป็นโอกาสและความท้าทายที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาเป็นอันมาก ซึ่งการพัฒนาในด้านต่างๆจะดำเนินไปได้ระดับใดขึ้นอยู่กับความสามารถในการ

ปรับตัวและการจัดการของแต่ละประเทศ เป็นสำคัญ

สำหรับประเทศไทยได้รับการคาดหวังให้เป็นศูนย์กลางของกลุ่มประเทศและภูมิภาคที่สำคัญในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง เพราะมีปัจจัยพื้นฐานในด้านความมั่นคงทางการเมือง ระบบเศรษฐกิจที่มีความเข้มแข็งกว่าประเทศอื่นในอนุภูมิภาค เป็นศูนย์กลางของการสื่อสาร การคมนาคมและการพัฒนาด้านต่างๆที่มีความพร้อมมากกว่าประเทศอื่น มีตลาดแรงงาน ตลาดสินค้าและเป็นฐานการผลิตและการส่งออกสินค้าที่มีขนาดใหญ่และมีกำลังซื้ออย่างมากเมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน ประเทศไทยได้ให้ความร่วมมือและความช่วยเหลือแก่ประเทศในอนุภูมิภาคหลายด้าน อาทิ ความช่วยเหลือด้านการเงินการแลกเปลี่ยนทางวิชาการ การอำนวยความสะดวกเพื่อส่งเสริมและขยายตัวด้านการค้าและการลงทุน โดยเฉพาะด้านขยายความร่วมมือเพื่ออำนวยความสะดวกแก่การลงทุน กระทรวงการคลังมีบทบาทสำคัญหลายประการดังนี้ (กระทรวงการคลัง 2546 : 37-39)

1. การให้สิทธิพิเศษทางศุลกากรสำหรับสินค้าที่ได้รับยกเว้นให้แก่ประเทศกัมพูชา ลาว เมียนมาร์ และเวียดนาม ตามกรอบความร่วมมือและข้อตกลงของอาฟตา นอกจากนี้ยังมีบทบาทในการวางนโยบายและแผนการพัฒนากลุ่ม การแก้ปัญหาความขัดแย้ง และการประสานความร่วมมือระหว่างประเทศในอนุภูมิภาค

2. การให้ความช่วยเหลือด้านการเงินแก่ประเทศในอนุภูมิภาคโดยมีหน่วยงานดำเนินการเป็นกองทุนให้พัฒนาเศรษฐกิจก่อสร้าง สาธารณูปโภคและเส้นทางคมนาคมที่สำคัญ ได้แก่ ถนนสะพาน สนามบิน ท่าเรือ รวมทั้ง

วางแผนยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศเพื่อนบ้านเพื่อพัฒนาภูมิภาคต่อไป

สู่เส้นทางวิชาการ

เมื่อเศรษฐกิจมีความคล่องตัว ประชากรมีความเป็นอยู่ดีจึงมีรายได้หมุนเวียนไม่ติดขัด รายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้นเป็นรากฐานในการพัฒนาประเทศได้อย่างมั่นคงพอสมควรแล้ว ก้าวต่อไปจากฐานที่มั่นทางเศรษฐกิจคือการพัฒนาด้านสังคม ซึ่งครอบคลุมหลายด้านที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของประชาชนเพราะคนเป็นทรัพยากรที่มีอยู่ในอนุภูมิภาคราว 300 ล้านคน และเป็นทรัพยากรที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างยิ่ง เพื่อให้ศักยภาพที่มีอยู่ในแต่ละบุคคลได้นำออกมาสำหรับเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นไป

สำหรับลุ่มแม่น้ำโขง ซึ่งเป็นสายน้ำแห่งวัฒนธรรมของประชากรในภูมิภาคอุษาคเนย์ที่หล่อหลอมเชื่อมโยงชีวิตคนสองฝั่งแม่น้ำให้สร้างสมและสืบสานรากฐานแห่งชีวิตมายาวนาน แต่เนื่องด้วยระบอบการปกครอง ปัญหาภายในของแต่ละประเทศรวมทั้งปัญหาจากภายนอกภูมิภาคที่มีผลกระทบมายังภูมิภาคจากอดีตถึงปัจจุบัน ส่งผลให้ประชาชนสองฝั่งโขงกลายเป็นคนแปลกหน้าต่อกัน ความคุ้นเคยและความสัมพันธ์ห่างเหินกันไปนาน อีกทั้งทัศนคติที่มีต่อกันสำหรับในบางประเทศกลับกลายเป็นการรับรู้เพียงด้านเดียวตลอดมา สิ่งเหล่านี้เป็นอุปสรรคโดยตรงต่อการพัฒนาประเทศและสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน เพื่อประโยชน์ในการแสวงหาความร่วมมือและช่วยเหลือกันต่อไปในอนาคต คือ ใ้การศึกษาผ่านกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สำหรับการเรียนรู้ร่วมกัน เพิ่มเติมความ

เขาจะระหว่างกันใหม่มากขึ้น อันจะนำไปสู่การพัฒนา
ด้านต่างๆ ในอนาคต

การพัฒนาความร่วมมือกันระหว่าง
ประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงได้เริ่มขยาย
ตัวจากความร่วมมือทางเศรษฐกิจไปสู่การพัฒนา
ด้านอื่น โดยเฉพาะด้านวิชาการ เพื่อความงอกงาม
แห่งภูมิปัญญาที่สั่งสมมานานนับศตวรรษของ
บรรพชนสองฝั่งโขง จะได้มีการนำมาศึกษาค้น
คว้าในรายละเอียดของเรื่องราวต่างๆ ใกว้างขวาง
และลึกซึ้งมากขึ้น ซึ่งเป็นหนทางหนึ่งในการช่วย
สร้างความสัมพันธ์ กระชับความเข้าใจ และเพิ่มพูน
ความรู้เรื่องของภูมิภาคในแง่มุมต่างๆ ทั้งในด้าน
เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง การศึกษา
ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และองค์ความรู้ด้านต่างๆ
ที่มีอยู่แล้วในแต่ละประเทศตามแนวสองฝั่ง
แม่น้ำโขงให้ขยายตัวมากยิ่งขึ้นต่อไป นอกเหนือ
ไปจากการศึกษาค้นคว้าและการทำวิจัยตามความ
สนใจของส่วนบุคคลที่มีมาก่อนหน้านี้แล้ว
โครงการความร่วมมือยังคงมีความเด่นชัดใน
การประกาศชื่ออย่างเป็นทางการว่า “อนุภูมิภาค
ลุ่มแม่น้ำโขง” ให้เป็นที่รู้จักคุ้นเคยและยอมรับ
กันในวงการวิชาการต่อมา ส่งผลให้เป็นเขตพื้นที่
หรืออาณาบริเวณศึกษาเรื่องราวของสองฝั่งโขง
อย่างจริงจังทั้งในปัจจุบันและอนาคต ได้แก่
(สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2547 : 2-3)

1. โครงการแลกเปลี่ยนบุคลากรและนัก-
ศึกษาไทยกับประเทศอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงเป็น
โครงการที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
ได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 (ค.ศ.2000) เพื่อ
สร้างความร่วมมือทางวิชาการระดับอุดมศึกษาระหว่าง
ประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านในอนุภูมิภาคเป็น
การเปิดโอกาสให้บุคลากรและนิสิตนักศึกษา ได้เรียนรู้
ระหว่างกันในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านอย่างใกล้ชิด

สร้างมิตรสัมพันธ์และความรู้จักคุ้นเคยกันในกลุ่ม
นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษาของประเทศใน
กลุ่มอนุภูมิภาคอันจะนำมาซึ่งความร่วมมือกันศึกษา
เรื่องราวแขนงต่างๆ ของภูมิภาคร่วมกันอย่างกว้าง
ขวางในอนาคต

สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาในกลุ่ม
อนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงได้มีโครงการรับอาจารย์และ
นักศึกษาจากแต่ละประเทศเข้าร่วม โครงการเป็น
ประจำตั้งแต่ปีการศึกษา 2543 เป็นต้นมา โดยเฉพาะ
ยูเนี่ยน เวียดนามและไทย มีอาจารย์และนักศึกษา
จากกลุ่มอนุภูมิภาคเข้าร่วม โครงการครั้งละ 3-5 คน
เป็นเวลา 2-3 เดือน ทุกปี ลักษณะกิจกรรมมีทั้งไป
ทำวิจัยร่วมกันเขาฝั่งบรรยายในชั้นเรียน ศึกษาดูงาน
สังเกตการณ์จัดการศึกษา เรียนภาษาของประเทศ
เพื่อนบ้าน และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม โดยเฉพาะ
การสอนภาษาของประเทศต่างๆ ในกลุ่มอนุภูมิภาค
ให้แก่นัก เพื่อความร่วมมือกันและสร้างความก้าวหน้า
ทางวิชาการกันต่อไป สำหรับประเทศไทยผู้ประสาน
งานคือ สำนักยุทธศาสตร์อุดมศึกษาต่างประเทศ
กลุ่มส่งเสริมการให้ประโยชน์ทรัพยากรอุดมศึกษา
ระหว่างประเทศสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

2. ด้านการเรียนการสอนเกี่ยวกับเรื่องราว
ประเทศในอนุภูมิภาคปรากฏว่า ได้มีการตื่นตัว
การศึกษาเรื่องของประเทศในกลุ่มนี้กันมากขึ้น
ในระยะ 5-6 ปีที่ผ่านมา ซึ่งก่อนหน้านี้นี้มีการศึกษา
กันเป็นเพียงรายวิชาในระดับประถมศึกษาและ
มัธยมศึกษา คือวิชาสังคมศึกษาในกลุ่มสร้างเสริม
ประสบการณ์ชีวิตของระดับประถมศึกษา และ
รายวิชาเพื่อนบ้านของเราในระดับมัธยมศึกษา
สำหรับระดับอุดมศึกษาที่มีการเรียนการสอน
กันโดยตรง คือด้านการเมืองการปกครองของ
กลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็น
ผู้เรียนทางด้านรัฐศาสตร์ และวิชาประวัติศาสตร์

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สำหรับผู้เรียนทางด้านประวัติศาสตร์สำหรับผู้เรียนศิลปะ โบราณคดี ได้ศึกษานานด้านศิลปะ วัฒนธรรมและความ เป็นมาของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่ ขอบเขตมิได้จำกัดเพียงประเทศในอนุภูมิภาค ลุ่มแม่น้ำโขงเท่านั้น เพราะคำว่า เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ครอบคลุมดินแดนอื่นที่มีอาณาเขตจรดแม่น้ำโขง อาทิ มาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ บรูไน และไม่ได้นับรวมขุนนางของจีน ดังนั้นเนื้อหาวิชาจึงเพียงให้ภาพกว้างของภูมิภาคโดยรวมเท่านั้น และจุดเน้นของประเด็นที่ศึกษาข้อมต่างกันไปตามแต่ละสาขา

ในปัจจุบันการศึกษาเกี่ยวกับภูมิภาคนี้มีขอบเขตกว้างขวางมากขึ้นและมีความหลากหลายในค่านิยมมากกว่าเดิมที่ลึกซึ้ง และมีลักษณะเฉพาะเจาะจงตรงประเด็น มิใช่ศึกษาในภาพรวมเกี่ยวกับอินโดจีนหรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ศึกษาในรายวิชาการระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาเท่านั้น แต่ในระดับอุดมศึกษามีความหลากหลายมากทั้งในด้านหลักสูตรและกิจกรรม ซึ่งมีตั้งแต่การเรียนการสอนเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองและบทบาทที่มีต่อสังคมโลก ภาษาของประเทศในกลุ่มอนุภูมิภาค รวมทั้งการฝึกอบรมภาษา วัฒนธรรมและเรื่องราวเกี่ยวกับประเทศในกลุ่มนี้ให้แก่ผู้สนใจทั่วไป ดังนี้

2.1 ตั้งแต่ปีการศึกษา 2541 เป็นต้นมา กระทรวงศึกษาธิการได้มีนโยบายให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นของตนเอง จึงเป็นโอกาสให้เขตที่มีพื้นที่ติดต่อกับชายแดนของประเทศเพื่อนบ้าน สามารถเปิดสอนภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาของประเทศเพื่อนบ้านได้ ให้โรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่ที่มีความพร้อม

เป็นโรงเรียนนำร่อง ในการจัดการเรียนการสอน จึงมีโรงเรียนกาบเชิงวิทยา อำเภอกาบเชิง จังหวัด สุรินทร์ โรงเรียนบัวหลวง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ โรงเรียนในจังหวัดตราดและในจังหวัดสระแก้ว เป็นโรงเรียนนำร่องเปิดสอนวิชาภาษาเขมร โรงเรียนเทพพิทยาคาร อำเภอเมือง จังหวัดหนองคายเป็นโรงเรียนนำร่องเปิดสอนภาษาลาว ตามนโยบายดังกล่าว แม้ว่าโครงสร้างของหลักสูตรไม่เอื้ออำนวยต่อการเปิดสอนเป็นรายวิชาได้ แต่โรงเรียนสามารถจัดเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรในรูปแบบของชุมนุมภาษา ที่นักเรียนต้องเป็นสมาชิกร่วมกิจกรรมอย่างน้อย 1 ชุมนุม หรือชมรมระหว่างศึกษาอยู่ (สมหมาย ชินนาค, 2545 : 31) ทำให้ได้รับความรู้ด้านภาษาของประเทศเพื่อนบ้านเพิ่มขึ้น

2.2 ในสถาบันระดับอุดมศึกษาใหม่หาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขตสุรินทร์ ได้เปิดสอนวิชาภาษาเขมรเป็นวิชาเลือกเสรีให้กับนักศึกษาระดับปริญญาตรีของสถาบัน เปิดสอนครั้งแรกในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2543 และแห่งนี้เป็นสถานที่ที่ดูงานรวมทั้งจัดฝึกอบรมด้านการเกษตรให้กับเจ้าหน้าที่ของประเทศกัมพูชาเป็นประจำทุกปีด้วย (เรื่องเดียวกัน : 32) นับว่ามีความร่วมมือกันทางวิชาการในระดับหนึ่งในมหาวิทยาลัยราชภัฏ นอกจากนี้มีการเรียนการสอนเป็นรายวิชาในสาขาประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ และหมวดวิชาศึกษาทั่วไป รวมทั้งวิชาเลือกเสรีเกี่ยวกับประเทศในภูมิภาคแล้ว ยังมีการเปิดสอนวิชาภาษาต่างประเทศของประเทศในอนุภูมิภาคเป็นหมวดวิชาเลือกเสรีอีกหลายภาษา ซึ่งจัดโดยภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มหา

วิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ เปิดสอนวิชาภาษาลาว มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครเปิดสอนวิชาภาษาเวียดนาม และมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์เปิดสอนวิชาโทภาษาเขมรให้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการศึกษาศายมัธยมศึกษา มาตั้งแต่ปีการศึกษา 2545 อีกทั้งมีศูนย์เขมรศึกษาสำหรับศึกษาเกี่ยวกับเขมรโดยตรง (เรื่องเดียวกัน : 33) นับว่ามีความพร้อมในด้านนี้เป็นอันมาก

2.3 ในมหาวิทยาลัยสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยเดิม มีการเปิดสอนรายวิชาเกี่ยวกับประเทศในกลุ่มนี้ ส่วนมากอยู่ในกลุ่มวิชาทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้แก่ ประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ โบราณคดี สังคมวิทยา มานุษยวิทยา เป็นต้น ซึ่งมีทั้งรายวิชาบังคับสำหรับผู้เรียนเป็นวิชาเอก วิชาโท รายวิชาเลือกและเลือกเสรีสำหรับผู้สนใจทั่วไปและรายวิชาแกนของหลักสูตรในหมวดศึกษาทั่วไป สำหรับระดับปริญญาตรีมีหลักสูตรที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หลักสูตรวิชาโท เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เปิดสอนมาตั้งแต่ปีการศึกษา 2541 หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขา สหวิทยาการสังคมศาสตร์ วิชาเอกอาณานิคมศึกษาอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง โครงการจัดตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์ลำปางเปิดสอนมาตั้งแต่ปีการศึกษา 2542 หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาโครงการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เปิดสอนมาตั้งแต่ปีการศึกษา 2543 (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548 : 70-71) หลักสูตรวิชาโท อินโดจีนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เปิดสอนมาตั้งแต่ปีการศึกษา 2544 (มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 2548 : 11) นอกจากนี้

ยังมีโครงการหลักสูตรเอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่เปิดสอนในปีการศึกษา 2546 ด้วย (มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2547 : 19) เป็นต้น ด้านการเรียนการสอนภาษา จากเดิมที่เคยเปิดสอนโดยเน้นด้านภาษาตะวันตกเป็นส่วนมาก ได้มีการตื่นตัวเปิดสอนรายวิชาภาษาประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งเป็นหลักสูตรวิชาเอก วิชาโท และวิชาเลือกเสรี ในระดับปริญญาตรีกันมากขึ้น นอกเหนือจากภาษาจีนที่มีการเปิดสอนมานาน และเป็นที่นิยมของผู้เรียนอย่างมาก ในปัจจุบันยังมีการเปิดสอนภาษาประเทศเพื่อนบ้านเพิ่มเติม ได้แก่ ภาษาพม่า ภาษาลาว ภาษาเขมร ภาษาเวียดนาม ภาษามลายู และภาษาอินโดนีเซีย โดยเฉพาะภาษาเขมรเป็นภาษาแรกที่มีการเรียนการสอนกันเริ่มจากคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีอาจารย์ฉ่ำ ทองคำวรรณ เป็นผู้สอน ต่อมา มีการสอนภาษาเขมรที่มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัยตามมา จนแพร่หลายในปัจจุบันมีการสอนภาษาพม่า ที่มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลกภาษาเขมรที่มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ภาษาลาว ที่มหาวิทยาลัยขอนแก่น ภาษาเวียดนามที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหาสารคามและมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เป็นต้น

ความตื่นตัวในการเรียนภาษาของประเทศเพื่อนบ้านเริ่มมีบทบาทมาตั้งแต่ต้นนโยบายต่างประเทศของไทยสมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ที่ต้องการเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้ามาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 ส่งผลให้มีการแสวงหาช่องทางทางการค้าการลงทุน เพื่อพัฒนาฐานเศรษฐกิจ จึงจำเป็นต้องมีความรู้ด้าน

ภาษาเพื่อนบ้าน อีกทั้งทบวงมหาวิทยาลัยในขณะนั้น ขานรับนโยบายดังกล่าว จึงสอดคล้องกันมีการ พัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนภาษาของประเทศ เพื่อนบ้านในมหาวิทยาลัยต่างๆขึ้น จากมติที่ประชุม คณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 25 เมษายน พ.ศ. 2538 เห็นชอบให้สาขาวิชาภาษาเป็นสาขาวิชาที่ขาดแคลน สาขาหนึ่ง ทบวงมหาวิทยาลัยจึงได้จัดทำแผนการ ผลิตบัณฑิตและพัฒนาอาจารย์สาขาวิชาภาษาจีน เพื่อจัดสรรทุนศึกษาต่อระดับปริญญาโทและเอก ทุนดูงานและฝึกอบรมระยะสั้น ในต่างประเทศ รวมทั้งการเชิญผู้เชี่ยวชาญชาวต่างประเทศมาช่วย สอน ภาษาของประเทศเพื่อนบ้านจึงมีความสำคัญ ขึ้นมาเป็นอันดับสองรองจากภาษาอังกฤษ ดังนั้น ตั้งแต่ปีการศึกษา 2539 เป็นต้นมา ทบวงมหาวิทยาลัย จึงได้จัดสรรให้ทุนการศึกษาในระดับปริญญาโทและเอก ด้านภาษาตาม โครงการพัฒนาอาจารย์ สาขาวิชาภาษา อย่างต่อเนื่องโดยมีกรอบนโยบายและมาตรการใน การพัฒนาเป็นระยะเวลา 10 ปี (พ.ศ. 2539 - 2549) โดยตรง (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2547: 44 - 45)

สำหรับการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา ในระดับปริญญาโทมีการศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์ การเมืองการปกครอง ความสัมพันธ์ ระหว่างประเทศและบทบาทที่มีต่อโลกของกลุ่ม ประเทศในภูมิภาค มีการทำวิทยานิพนธ์ในเรื่อง ดังกล่าวในสาขาวิชาประวัติศาสตร์และรัฐศาสตร์ เป็นส่วนใหญ่ มีสาขาอื่นบ้างได้แก่ เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ นิติศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ศิลป วัฒนธรรม หลักสูตรโดยตรงคืออักษรศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มหาวิทยาลัยศิลปากร แต่นักศึกษาส่วนมาก ทำวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับประเทศไทยมากกว่า ประเทศอื่น อันเนื่องมาจากความพร้อมของผู้เรียน

และหลักฐานที่ใ้ประกอบการค้นคว้าเป็นสำคัญ ต่อมาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภูมิภาคศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็น ความร่วมมือกันระหว่างบัณฑิตวิทยาลัย คณะ- มนุษยศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ คณะจิตรศิลป์ เปิดสอนเรื่องราว เกี่ยวกับประเทศในกลุ่มอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง โดยตรง มีนักศึกษาจากประเทศเพื่อนบ้านและ นักศึกษาต่างชาติเข้าเรียนด้วย หลักสูตรนี้เปิดสอน มาตั้งแต่ปีการศึกษา 2539 นับเป็นหลักสูตรแรก ด้านอาณานิเวศศึกษาโดยตรง (มหาวิทยาลัย- เชียงใหม่, 2547: 111)

นอกจากนี้ยังมีการเรียนการสอนด้านภาษา อาทิสถิตศาสตร์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา จารึกภาษาตะวันออกมหาวิทยาลัยศิลปากร เปิด สอนมาตั้งแต่ปีการศึกษา 2517 หลักสูตรศิลปศาสตร- มหาบัณฑิตสาขาวิชาภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย- มหิดล ซึ่งมีกลุ่มภาษาของเพื่อนบ้านอยู่ด้วยเปิด สอนมาตั้งแต่ปีการศึกษา 2519 หลักสูตรศิลปศาสตร- มหาบัณฑิต สาขาวิชาเขมรศึกษามหาวิทยาลัย- ศิลปากร เปิดสอนมาตั้งแต่ปีการศึกษา 2534 หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาภาษา และวรรณคดีเวียดนาม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เปิดสอนในปีการศึกษา 2546 เป็นต้น

ความก้าวหน้าทางวิชาการด้านนี้ได้ขยาย ตัวออกไป เมื่อมีการเปิดหลักสูตรอักษรศาสตร- มหาบัณฑิต สาขาวิชาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นหลักสูตรนานาชาติ ด้านนี้โดยตรง ร่วมมือกันระหว่างคณะอักษรศาสตร์ และสถาบันเอเชียศึกษา เริ่มเปิดการศึกษาตั้งแต่ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2545 นับเป็นหลักสูตร ที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาจากชาติอื่นมาเรียนร่วมกัน เพื่อช่วยกันค้นคว้าสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับเอเชีย

ตะวันออกเฉียงใต้ในมุมมองที่กว้างไกลและหลากหลายขึ้น

สำหรับการเรียนการสอนระดับปริญญาเอกในประเทศไทยขณะนี้ยังไม่มีสาขาวิชาโดยตรงเกี่ยวกับประเทศในอนุภูมิภาค หากแต่มีสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องคือหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ที่เปิดสอนด้านภาษาศาสตร์ อันมีภาษาศาสตร์ของประเทศเพื่อนบ้านด้วย เช่น ภาษาเวียดนาม ภาษาเขมร ที่ผู้เรียนต้องเลือกศึกษาตามความสนใจ เปิดสอนมาตั้งแต่ปีการศึกษา 2535 หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเขมรศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร เปิดสอนมาตั้งแต่ปีการศึกษา 2544 หลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาไทยศึกษามหาวิทยาลัยมหาสารคาม มีสอนวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ลุ่มแม่น้ำโขง หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาภาษาและวรรณคดีเวียดนาม มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เปิดสอนในปีการศึกษา 2547 เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการทำวิทยานิพนธ์ที่คาบเกี่ยวภูมิภาคแห่งนี้อยู่บ้างตามความสนใจของผู้เรียน ได้แก่สาขาประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ภาษาศาสตร์ แต่ยังมีปริมาณไม่มากนัก

จะเห็นได้ว่าการเรียนภาษาและเรื่องราวเกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านได้ขยายตัวไปอย่างกว้างไกลและมีความสำคัญมากขึ้นในระยะเวลาติดต่อกันไม่นานมานี้ นอกเหนือไปจากภาษาจีนที่มีการเรียนการสอนกันมานานแล้วในประเทศไทย ภาษาของประเทศเพื่อนบ้านได้เพิ่มความจำเป็นขึ้นมาเป็นลำดับ โดยเฉพาะภาษาเวียดนามและภาษาเขมร ซึ่งสัมพันธ์กับเหตุผลทางเศรษฐกิจที่ต้องขยายตลาดการค้าและธุรกิจในยุคโลกาภิวัตน์ ภาษาลาว ซึ่งเป็นชาติที่มีความสัมพันธ์กับไทย

มานานเสมือนบ้านพี่เมืองน้อง แต่น่าสังเกตว่ามีการเรียนการสอนน้อยมากอาจเป็นเพราะมีความใกล้เคียงกันมากในด้านภาษาที่สามารถสื่อสารกันได้โดยตรงอย่างเข้าใจกันไม่มีความแตกต่างกันมากเหมือนภาษาของชาติอื่น ทำให้ไม่ต้องศึกษาภาษาลาวโดยตรงก็สามารถติดต่อกันได้ระดับหนึ่ง แต่หากมีการศึกษาภาษาลาวอย่างเป็นทางการตามโครงสร้างของภาษาจะช่วยอำนวยความสะดวกในการศึกษา ค้นคว้า วิจัยเกี่ยวกับประเทศลาวอย่างลึกซึ้งในวงวิชาการระดับสูงได้ต่อไป รวมถึงภาษาพม่า หากสถานการณ์ชายแดนและภายในประเทศกลับคืนสู่ความสงบ มีการติดต่อกันอย่างปกติก็น่าจะได้ในระดับหนึ่ง ย่อมต้องมีความสำคัญในการรู้ภาษาพม่าตามมาอย่างแน่นอนในอนาคต

2.4 การเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิภาคนี้ในสถาบันการศึกษาชั้นสูงเฉพาะทางในประเทศไทยยังมีหน่วยงานทางทหารที่ศึกษาเรื่องนี้ด้วย ได้แก่ กองภาษา กรมยุทธศึกษาทหารบก มีการสอนภาษาเพื่อนบ้าน เพื่อประโยชน์ในการสนับสนุนการปฏิบัติงานของกำลังพล ที่ไปประจำอยู่ในท้องที่ตามแนวชายแดนประเทศเพื่อนบ้าน และยังมีสถาบันการศึกษาของทหารที่มีการเรียนการสอนและกำหนดให้ทำวิจัยส่วนบุคคลเพื่อเพิ่มพูนความรู้ตามหลักสูตรคือ วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (วปอ.) สถาบันจิตวิทยาความมั่นคง สำนักงานสารนิเทศ กองบัญชาการทหารสูงสุด และโรงเรียนเสนาธิการทหารบก ที่ผู้เรียนต้องเสนอรายงานการค้นคว้า วิจัยและจัดทำรายงานการศึกษาค้นคว้าในรูปสารนิพนธ์หรือวิทยานิพนธ์ ประกอบหลักสูตร มีผู้เรียนจำนวนหนึ่งศึกษาเกี่ยวกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อินโดจีน และประเทศแถบลุ่มแม่น้ำโขง (สมหมาย จินนาค,

2545 : 77 - 78) ทำให้การศึกษาเรื่องราวของภูมิภาคนี้กว้างขวางออกไป

3. นอกเหนือจากการเรียนการสอน การทำวิจัยประกอบการศึกษาและการทำวิจัยส่วนบุคคลหรือหน่วยงานต่างๆแล้ว ยังมีการจัดตั้งหน่วยงานในรูปแบบศูนย์ศึกษา สำนักวิจัยโครงการศึกษา ศูนย์ข้อมูลในสถาบันการศึกษาต่างๆมากขึ้นในระยะ 4-5 ปีที่ผ่านมา อีกทั้งมีการขยายตัวจากชุมนุมหรือชมรมที่มีเพียงกิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นสถาบันหรือสำนักที่มีการศึกษาค้นคว้าวิจัย และเผยแพร่ผลงานด้านเอกสาร สิ่งตีพิมพ์ จัดอบรม ประชุม สัมมนาทางวิชาการ จัดทำฐานข้อมูลและสารสนเทศในรูปแบบจุลสาร วารสารจดหมายข่าว รวมทั้งก้าวไปถึงการแลกเปลี่ยนนักวิชาการ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการวิจัยหรือการเรียนการสอนและให้ทุนเพื่อศึกษาวิจัยเกี่ยวกับภูมิภาค ดังนี้

3.1 หน่วยงานในรูปแบบศูนย์ศึกษา ประกอบด้วยศูนย์เขมรศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ตั้งขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 เปิดสอนภาษาเขมรผลิตแบบเรียนภาษาเขมร จัดอบรมภาษาเขมรให้แก่ผู้สนใจทั่วไป และจัดอบรมครูให้แก่ประเทศกัมพูชา จัดทำโฮมเพจเกี่ยวกับเขมร ศูนย์เวียดนามศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร เริ่มดำเนินการในปี พ.ศ. 2543 จัดอบรมภาษาเวียดนามให้แก่บุคคลทั่วไป รวบรวมและให้บริการ ข้อมูลเกี่ยวกับเวียดนามรวมทั้งร่วมมือกับสถาบันการศึกษาของเวียดนามเพื่อทำการวิจัยและแลกเปลี่ยนบุคลากรทางการศึกษา ศูนย์ลาวศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี เริ่มดำเนินการในปี พ.ศ. 2544 เพื่อประสานงานและสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศในกลุ่มแม่น้ำโขงทั้ง 6 ประเทศ ในด้านวิชาการแขนงต่างๆ ต่อไป

3.2 หน่วยงานในรูปแบบสถาบันวิจัยประกอบด้วยสถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ.2510 เป็นโครงการภายในคณะรัฐศาสตร์ ต่อมาในปี พ.ศ.2528 ได้รับการยกฐานะเป็นสถาบัน มีงานวิจัยออกมาอย่างต่อเนื่อง เกี่ยวกับภูมิภาคเอเชียแอฟริกาตะวันออกและภูมิภาคประเทศในเอเชียเกือบทั้งหมดตามชื่อสถาบัน แต่มีนักวิจัยและผลิตผลงานจำนวนหนึ่งเกี่ยวกับประเทศในกลุ่มอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างต่อเนื่อง มีวารสารเอเชียรายปีตีพิมพ์มาอย่างต่อเนื่อง จัดอบรมสัมมนาและเผยแพร่ผลงานวิจัยอย่างสม่ำเสมอ สถาบันเอเชียตะวันออกศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต มีการเผยแพร่ วารสารและจัดประชุมสัมมนาเกี่ยวกับเอเชียตะวันออกประกอบด้วย จีน ญี่ปุ่น เกาหลี จึงมีเรื่องราวเกี่ยวกับจีนออกตีพิมพ์มาเป็นประจำ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชนบทมหาวิทยาลัยมหิดล พัฒนามาจากโครงการศูนย์การศึกษาวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย-อาคเนย์ ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2517 และยกฐานะเป็นสถาบันในปีพ.ศ. 2524 เปิดสอนระดับปริญญาโทและเอกทางด้านภาษาศาสตร์มีงานวิจัยด้านภาษาของประเทศเพื่อนบ้าน จัดทำพจนานุกรม คู่มือการเรียนภาษาโดยเฉพาะเวียดนาม กัมพูชา ลาว พม่า รวมไปถึงศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับชาติพันธุ์ในภูมิภาคด้วย ทั้ง 3 สถาบันดังกล่าว จัดเป็นแหล่งข้อมูลและศูนย์กลางในการศึกษาเรื่องของภูมิภาคที่มีผลงานติดต่อกันอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด

3.3 หน่วยงานในรูปแบบโครงการและสำนักประกอบด้วย โครงการเอเชียศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ตั้งขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 มีการจัดประชุมสัมมนาและเผยแพร่ผลงานในรูปแบบของจุลสารเอเชียศึกษา สถาบันวิจัยสังคม

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2524 แต่ในระยะหลังนี้มีการเน้นความสนใจมาศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงมากขึ้น สำนักส่งเสริมศิลปและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อปี พ.ศ. 2536 แต่เดิมคือ โครงการศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ที่จัดตั้งขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 ได้ขยายการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับล้านนามาเป็นเรื่องราวทางศิลปวัฒนธรรมของประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงมากขึ้น โดยเฉพาะลาวและเวียดนาม โครงการศูนย์พม่าศึกษามหาวิทยาลัยนเรศวร เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าเรื่องราวเกี่ยวกับพม่ามีการวิจัย การเผยแพร่ จุลสาร และการจัดนิทรรศการถาวรเกี่ยวกับพม่าในแดนต่างๆ เปิดให้ผู้คนสนใจทั่วไปได้เข้าชมและหาความรู้ได้

3.4 หน่วยงานในรูปศูนย์ข้อมูลและศูนย์วิจัยระดับอนุภูมิภาค ประกอบด้วยศูนย์ข้อมูลลาว มหาวิทยาลัยขอนแก่น ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2537 เป็นแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับประเทศลาวที่สำคัญแห่งหนึ่ง มีสารมิตรภาพไทย – ลาว เป็นวารสารราย 3 เดือนตีพิมพ์เผยแพร่ข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าเรื่องเกี่ยวกับประเทศลาวโดยตรงศูนย์วิจัยสังคม อนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2544 ปรับมาจากโครงการอิน โดจีนศึกษาเพื่อเป็นสถาบันการวิจัยจัดประชุมสัมมนา สักอบรมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอนุภูมิภาค ลุ่มแม่น้ำโขง จัดทำหลักสูตรวิชาโทอิน โดจีนศึกษา ให้แก่นักศึกษาปริญญาตรีและจัดสัมมนาทางวิชาการเกี่ยวกับอิน โดจีนและอาณาบริเวณลุ่มแม่น้ำโขงเป็นระยะๆ สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2529 แต่เดิมศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับภาคอีสานปัจจุบัน

ขยายขอบเขตโดยจัดประชุมสัมมนาและทำวิจัยเกี่ยวกับประเทศลาวและไทยมากขึ้น โดยเฉพาะศิลปวัฒนธรรมและวรรณกรรมลาว ศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมลุ่มแม่น้ำโขง คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นศูนย์วิจัยสังคมและวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายของประเทศลุ่มแม่น้ำโขงในด้านเชื้อชาติ วัฒนธรรม และลักษณะทางสังคมเริ่มโครงการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับภูมิภาค นำไปสู่การจัดทำหลักสูตรปริญญาโท สาขาวิชาเอเชียอาคเนย์ศึกษาและสร้างความร่วมมือทางวิชาการร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยในอนุภูมิภาค ลุ่มแม่น้ำโขง มหาวิทยาลัยในเยอรมนี มหาวิทยาลัยในออสเตรเลีย ทำการศึกษาค้นคว้า และวิจัยเรื่องราวในอนุภูมิภาคอย่างละเอียดต่อไป

3.5 หน่วยงานในรูปศูนย์ศึกษาและสถาบันวิจัยด้านบริบทสัมพันธ์ประกอบด้วย ศูนย์อิน โดจีนศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา บางแสน ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2540 เพื่อดำเนินกิจกรรมจัดการประชุมสัมมนาทางวิชาการการสร้างเครือข่ายการทำวิจัย การอบรมภาษาเขมรและภาษาเวียดนาม การทัศนศึกษาดูงานใน 3 ประเทศกลุ่ม อินโดจีน การจัดทำวารสารอิน โดจีนและแลกเปลี่ยนบุคลากรระหว่างไทยกับประเทศทั้ง 3 โดยมีนักศึกษาจาก 3 ประเทศมาเรียนที่มหาวิทยาลัยบูรพาและอาจารย์จาก 3 ประเทศมาทำวิจัยและบรรยายพิเศษทางวิชาการเป็นระยะๆ สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2518 และสถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2514 และจัดตั้งเป็นทางการในปี พ.ศ. 2518 แม้อำนาจทั้ง 2 แห่งมี จุดมุ่งหมายในการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับไทยศึกษาเป็นหลัก แต่ในปัจจุบันได้ขยายขอบเขตการศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับประเทศ

เพื่อนบ้านที่มีความสัมพันธ์กับประเทศไทย โดยเฉพาะการศึกษาวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยหรือไต ในเขตประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับชนชาติไทเพิ่มขึ้น สถาบันเอเชีย-แปซิฟิกศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ-ประสานมิตรก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2537 เพื่อศึกษาวิจัยเกี่ยวกับประเทศในเอเชียแปซิฟิก ภายหลังจากนี้มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยพนมเปญ ประเทศกัมพูชา จัดตั้งศูนย์เขมร-ไทยศึกษา รวบรวมและจัดพิมพ์บรรณนิทัศน์สิ่งพิมพ์ข้อมูลสารสนเทศต่างๆเกี่ยวกับประเทศกัมพูชาเป็นฐานข้อมูลเฝ้าศึกษาเรื่องราวของประเทศนี้ต่อไป

4. หน่วยงานเอกชนและองค์กรอิสระประกอบด้วย องค์กรพัฒนาเอกชนหรือเอ็น จี โอ ที่ปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่ในประเทศต่างๆ ส่วนมากปฏิบัติงานด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ เครือข่ายแม่น้ำเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (South East Asia Rivers Network - SEARIN) อยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2542 ตรงกับวันหยุดเขื่อนโลกเพื่อป้องกันแม่น้ำและชีวภาพสองฝั่งแม่น้ำในอนุภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้และผลกระทบจากการสร้างเขื่อนและโครงการผันน้ำในแต่ละประเทศที่มีผลต่อสังคม ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และวิถีชีวิตของประชาชนที่อาศัยน้ำในแม่น้ำโขง การดำรงชีวิตด้วยการจัดสัมมนาและจัดพิมพ์วารสาร โขง - สาสะวิน ออกเผยแพร่รวมทั้งเผยแพร่บทความผ่านทางเว็บไซต์เป็นประจำ โครงการฟื้นฟูนิเวศวิทยาในภูมิภาคอินโดจีนและพม่า (Towards Ecological Recovery and Regional Alliance - TERRA) มูลนิธิฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ ตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2538 เพื่อสนับสนุนการจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติของประชาชนในภูมิภาค

และสนับสนุนงานของเครือข่ายองค์กรภาคเอกชนในประเทศต่างๆ แลกเปลี่ยนประสบการณ์และข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน เผยแพร่ผ่านทางเว็บไซต์ในรูปแบบบทความ ข่าวสารเกี่ยวกับระบบนิเวศของภูมิภาค รวมทั้งออกวารสารภาษาอังกฤษชื่อ Watershed จำนวน 3 ฉบับต่อปีตีพิมพ์ออกไปหลายภาษาเพื่อเผยแพร่ความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับระบบนิเวศของภูมิภาคให้ตระหนักถึงความเปลี่ยนแปลงแห่งลุ่มน้ำโขงที่จะมีผลกระทบต่อประชากรในภูมิภาคอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

ความส่งท้าย

จากความร่วมมือทางเศรษฐกิจเพื่อพัฒนาภูมิภาคและแสวงหาแนวทางรวมกลุ่มกันเพื่อประโยชน์ด้านการค้า การลงทุน ธุรกิจ อุตสาหกรรมยกระดับความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตของประชากรสองฝั่งแม่น้ำ ไคก่อให้เกิดคุณค่าทางวิชาการเป็นอันมากตามมา เพราะรากฐานแห่งชีวิตของคนในภูมิภาคมีแม่น้ำโขงเป็นเสมือนเส้นเลือดใหญ่ที่โยงใยดินแดนทั้ง 6 แห่งนี้เข้าด้วยกันมายาวนาน มีประวัติศาสตร์วิถีชีวิตและวัฒนธรรมร่วมกันมากกว่าศตวรรษ แต่ต้องถูกตัดขาดออกจากกันด้วยระบบอาณานิคมที่ครอบงำอยู่ระยะหนึ่ง อันส่งผ่านมาทางระบอบการปกครองของมหาอำนาจต่อเนื่องมาอีกระยะหนึ่ง เสมือนเป็นสนามประลองแห่งตัวแทนความขัดแย้งของคนภายนอกภูมิภาค ทำให้คนภายในภูมิภาคต้องห่างเหินและมีทัศนคติไม่ดีต่อกันอยู่หลายทศวรรษ จนกระทั่งสิ้นสุดความวุ่นวายและปัญหาได้คลี่คลายเบาบางลงส่งผลให้ความสัมพันธ์เริ่มต้นขึ้นใหม่ด้วยความหวังที่จะสร้างสรรค์คุณค่าประโยชน์ทางวิชาการร่วมกันในทิวทัศน์ต่อไป ประกาศให้ชาวโลกได้รับรู้ถึงความรุ่งเรืองและความสัมพันธ์ที่มีต่อกัน

ในภูมิภาค ซึ่งหากกระชับกันได้อย่างเหนียวแน่นย่อมมีศักยภาพที่มั่นคงได้ระดับหนึ่งในเวทีโลก อันเป็นจุดมุ่งหมายของการรวมกลุ่มกันด้วยประการหนึ่ง

สำหรับประเทศไทยซึ่งมีความพร้อมและมีศักยภาพในด้านต่างๆ มากกว่าประเทศอื่นจะได้รับประโยชน์ทางวิชาการอย่างมากหากความสัมพันธ์ในโครงการนี้แนบแน่นและดำเนินไปได้ด้วยดี ไทยเหมาะสมที่จะเป็นศูนย์กลางของอนุภูมิภาคตามความคาดหวังของโครงการ ซึ่งเมื่อเศรษฐกิจมั่นคงระดับหนึ่งแล้ว ความก้าวหน้าทางวิชาการควรจะเป็นสิ่งที่ตามมา วิชาการหลายแขนงที่ตกค้างหรือลบลบซ่อนอยู่ในแต่ละประเทศจะได้รับการศึกษา เผยแพร่และนำมาใช้ประโยชน์ร่วมกัน จากองค์ความรู้ต่างๆ ที่บรรพชนของทุกประเทศได้สร้างสรรค์และสั่งสมกันมายาวนาน ที่คนในภูมิภาคจำนวนไม่น้อยยังไม่ได้รับทราบหรือเรียนรู้สิ่งที่เป็นมรดกทางภูมิปัญญาของตนเองอย่างจริงจังกันเลย จากวันนี้และความหวังต่อไปในอนาคตคุณค่าอันตกผลึกของบรรพบุรุษที่เป็นเสมือนคลังสมองแห่งอารยชนในอนุภูมิภาคจะได้ประกาศความมีคุณค่าในตนให้เป็นที่ประจักษ์และเป็นประโยชน์ร่วมกันอย่างแท้จริง อันเป็นจุดมุ่งหมายอีกประการหนึ่งของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์การถ่ายทอดภูมิปัญญาและการศึกษาระหว่างกันให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ผลจากการเปิดประตูทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดการตื่นตัวทางวิชาการตามมาอย่างเหลือคณา ในเวลาไม่นานนัก ทั้งในรูปของการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตร เนื้อหารายวิชา การวิจัย การค้นคว้า การประชุมสัมมนา การจัดนิทรรศการ การศึกษาดูงาน การแลกเปลี่ยนบุคลากรเพื่อการเรียนรู้และสร้างความเข้าใจต่อกันได้ดำเนินต่อ

เนื่องมาจากการเรียนการสอนเพียงรายวิชาในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา พัฒนาอย่างรวดเร็วก้าวขึ้นสู่หลักสูตรสาขาวิชาเอกและสาขาเฉพาะทางที่หลากหลายในแทบทุกระดับของสถาบันการศึกษา จากการศึกษาเฉพาะด้านประวัติศาสตร์ การเมืองการปกครองเป็นเพียงบางหัวข้อหรือเฉพาะประเด็น ได้พัฒนาออกไปในด้านภาษาวรรณกรรม วัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจและบทบาทที่มีต่อสังคมโลก มีการจัดทำข้อมูลของประเทศต่างๆ อย่างเป็นระบบ มีศูนย์ข้อมูลศูนย์วิจัย สถาบันศึกษาเฉพาะทางเพิ่มมากขึ้น อันเนื่องมาจากได้รับความร่วมมือในแต่ละประเทศ ทำให้พรมแดนวิชาการเปิดกว้างขึ้นอย่างสะดวกไปด้วย มีนักศึกษาจากประเทศในอนุภูมิภาคมาเรียนในสถาบันอุดมศึกษาของไทยหลายแห่ง และอาจารย์จากหลายประเทศในโครงการมาเป็นอาจารย์แลกเปลี่ยนกันอยู่ประจำ เรื่องราวของแต่ละประเทศจึงได้รับการถ่ายทอดและส่งผ่านถึงกันได้โดยตรงอย่างไม่มีข้อจำกัดเหมือนแต่ก่อน

อนึ่งข้อสังเกตบางประการจากการตื่นตัวในการเรียนรู้เรื่องราวของประเทศในอนุภูมิภาคที่ไทยดำเนินการมาอย่างหลากหลายในรูปแบบของกิจกรรมวิชาการนั้นนับว่าเป็นการตั้งรับเพื่อก้าวรุกและสนองตอบต่อนโยบายได้อย่างทันกาล หากแต่ในทางปฏิบัติแล้วอาจกล่าวได้ว่ายังมีลักษณะกระจายอยู่ แม้มีประโยชน์ทางวิชาการที่ได้แพร่ออกไปหลายทาง แต่ในด้านทรัพยากรอันมีจำกัดจะทำให้มีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นและมองในแง่การลงทุนอาจจะกล่าวได้ว่าซ้ำซ้อนกันแต่อย่างไรก็ตามท่ามกลางความหลากหลายนี้ หากได้มีการวางแผนการดำเนินการและตั้งประเด็นเป้าหมายให้ชัดเจนในแต่ละสถาบัน จะเป็นการกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะทางของแต่ละสถาบันให้มุ่งเน้นศึกษาไปยัง

ประเด็นต่างๆ ให้เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละแห่งแล้ว จะบังเกิดผลประโยชน์ทางวิชาการอย่างมหาศาล และครอบคลุมพื้นที่ 6 ประเทศได้อย่างทั่วถึง เมื่อได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเช่น การจัดประชุม สัมมนาประจำปี จะได้รับประโยชน์จากการศึกษาค้นคว้าของแต่ละสถาบันอย่างแท้จริง เพราะเรื่องราวในอนุภูมิภาคมีอยู่อีกมากมายที่สถาบันแต่ละแห่ง ไม่อาจศึกษาได้อย่างละเอียดจนหมดสิ้นเพียงแห่งใดแห่งเดียว ดังนั้นความร่วมมือกันในการจัดวางทิศทางและระบอบของหน่วยงานของแต่ละสถาบันให้แน่นอน หลีกเลี่ยงความเหลื่อมทับหรือซ้ำซ้อนกันให้ชัดเจน จะทำให้คุณค่าสาระประโยชน์ทางวิชาการของอนุภูมิภาคมีความเด่นชัดและลุ่มลึกมากขึ้นอย่างแน่นอน

เนื่องจากภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอดความเป็นชาติ ดังนั้นการได้ศึกษาภาษาและวรรณคดีของประเทศเพื่อนบ้านที่เริ่มทวีความสำคัญมากขึ้นจะเป็นนิมิตรหมายอันดีที่ก่อให้เกิดความก้าวหน้าทางวิชาการต่อไปในอนาคต เพราะในอดีตที่ผ่านมามีข้อจำกัดด้านภาษา ทำให้การเรียนการสอนประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม และเรื่องราวของประเทศเพื่อนบ้านประสบอุปสรรค

อย่างมาก เราสามารถศึกษาค้นคว้าและรับรู้ได้เพียงด้านเดียวเท่าที่มีการบันทึกไว้ในเอกสารไทยอีกทางหนึ่งคือรับการถ่ายทอดผ่านงานเขียนและบันทึกจากนักวิชาการชาวตะวันตก อันเป็นแหล่งอ้างอิงที่ไ้ช้กันอย่างกว้างขวาง ทำให้ความเป็นจริงกับความคิดเห็นปะปนกันอยู่ในหลายเรื่อง แต่ทิศทางใหม่ในการก้าวไปเมื่อภาษาไม่ใช่อุปสรรคและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเปิดกว้างมากขึ้นเท่าใด การได้ศึกษาเอกสารปฐมภูมิของแต่ละประเทศย่อมทำได้มากขึ้นเท่านั้น ตรงนี้จะส่งผลให้การศึกษาร່วเรื่องราวเกี่ยวกับประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงที่กว้างไกล ลึกซึ้งและเข้าถึงแก่นแท้ขององค์ความรู้ได้อย่างเต็มที่ต่อไป นับเป็นการก้าวเดินบนเส้นทางวิชาการอย่างแท้จริง และในอนาคตอันใกล้นี้ จะมีการรวมมณฑลทลวงสีของจีนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของเขตอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงเพิ่มขึ้นด้วยอีก จะทำให้การศึกษาเรื่องราวของภูมิภาคนี้กว้างไกลออกไปอีกอย่างแน่นอน เพราะมณฑลทลวงสีเป็นเขตที่อยู่ของชนเผ่าที่พูดภาษาตระกูลไตที่สำคัญอีกเขตหนึ่ง ดังนั้น วงวิชาการด้านไทยศึกษาจะได้อะไรที่เพิ่มในการศึกษาด้านนี้ได้โดยตรงต่อไปจากความร่วมมือกันของประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงโดยตรง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการคลัง. (2546). *โครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง 6 ประเทศ : กัมพูชา - จีน - พม่า - ลาว - เวียดนาม - ไทย - หรือ หกเหลี่ยมเศรษฐกิจ (Greater Mekong Subregional Economic Cooperation : GMS-EC).* กรุงเทพฯ: กระทรวงการคลัง.
- จันทร์ชลี มาพุทท. (2550). การพัฒนาแบบยั่งยืนของสแกนดิเนเวีย (ฟินแลนด์ นอร์เวย์ สวีเดนและเดนมาร์ก), *วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม*. 3(1): 17 - 32.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2547). *เศรษฐกิจประเทศลุ่มแม่น้ำโขง*. กรุงเทพฯ: ธนาคารแห่งประเทศไทย.
- ชเนศ วัฒนกุล. (2547). ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในประเทศอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง *วารสารศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*. 12, 1 มกราคม – มีนาคม 2547: 35 - 38.
- พอใจ อัดถานนท์. (2545). *โครงการความร่วมมือทางเศรษฐกิจอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (Greater Mekong Subregion : GMS).* กรุงเทพฯ : ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน).
- มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (2547). *คู่มือการศึกษาประจำปีการศึกษา 2547*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2547). *คู่มือการศึกษาประจำปีการศึกษา 2547*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2548). *คู่มือการศึกษาประจำปีการศึกษา 2548*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2547). *คู่มือการศึกษาประจำปีการศึกษา 2547*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. (2547). *คู่มือการศึกษาประจำปีการศึกษา 2547*. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์. (2548). การประชุมเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน ณ กรุงเทพมหานคร: ข้อเสนอแนะบางประการด้านนโยบายการศึกษาและการเปิดประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม, *วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม*. 1(1): 33 - 46.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2547). *โครงการแลกเปลี่ยนบุคลากรและนักศึกษาไทยกับประเทศอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- สมหมาย ชินนาค. (2545). *องค์กรและกิจกรรมด้านอินโดจีนศึกษาในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: Ten May Production.
- อัครพงศ์ อ้นทอง. (2548). *ศักยภาพของเศรษฐกิจไทยในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง*. กรุงเทพฯ: กระทรวงพาณิชย์.